

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-7-95-18>

УДК 811.111'373.6:811.112.2

Соловійова О.В.¹, Суродейкіна Т.В.²

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

АНАЛІЗ ІМЕННИКОВИХ І ДІЄСЛІВНИХ СУФІКСІВ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ ПОЕМІ *BEOWULF*

Анотація. Стаття присвячена дослідженню суфіксів іменників та дієслів у давньоанглійській поемі *Beowulf*. Проведено процедуру їхньої інвентаризації в давньоанглійській мові, а також отримано їхні кількісні показники у досліджуваному матеріалі. У результаті виявлено, що суфікси іменників давньоанглійській мові були досить чисельними та слугували для утворення іменників різних класів і семантичних груп. Проаналізувавши текст давньоанглійської поеми *Beowulf*, ми виявили в ньому 335 іменників у 578 слововживаннях, утворених за допомогою суфіксації. З 23 суфіксів іменників, виділених на основі досліджень Д. Кастовського, Р. Квірка та Ч. Рена, у творі використовуються наступні 15: *-bora*, *-dom*, *-el/ol*, *-els*, *-en/on*, *-end*, *-ere*, *-ful*, *-ig*, *-ing*, *-nes*, *-ræden*, *-scipe*, *-ð*, *-ung*. Найпродуктивнішими іменниковими суфіксами виявилися *-ð*, *-en/on* та *-end*, решта суфіксів зустрічаються дуже рідко. Також виявлено 15 дієслів у 26 слововживаннях, утворених за допомогою суфіксації. З 3 інвентаризованих давньоанглійських суфіксів дієслів у творі використовуються *-s*- та *-etta*. Левову частку дієслівних суфіксів виражено суфіксом *-s*, третина суфіксів представлена суфіксом *-etta*.

Ключові слова: давньоанглійська мова, іменникові дериваційні суфікси, дієслівні дериваційні суфікси, інвентаризація, словотворча модель, поема *Beowulf*.

Soloviova Olha, Surodeikina Tetiana

Chernivtsi National University named after Yurii Fedkovych

ANALYSIS OF NOUN AND VERB SUFFIXES IN THE OLD ENGLISH POEM *BEOWULF*

Summary. The given article aims at giving a systematic description of Old English nominal and verbal suffixes used in the poem of *Beowulf*. Suffixation is regarded as a major means of word-formation in which suffixes are supposed to modify the lexical meaning of the root or transfer words to a different class or a part of speech. Our grounded analysis of the recent linguistic publications on word formation in Old English showed a lack of works dedicated to the process of nominal and verbal suffixation of the aforesaid period and allowed us to carry out the procedure of suffix inventory based on Old English glossaries and investigations of English grammarians R. Quirk and C. Wrenn focusing on the list of suffixes considered. Having analyzed the text of the poem under study, we selected 335 nouns formed through suffixation in 578 word usages. Among 23 Old English suffixes from the list mentioned above the following 15 find their application in the text: *-bora*, *-dom*, *-el/ol*, *-els*, *-en/on*, *-end*, *-ere*, *-ful*, *-ig*, *-ing*, *-nes*, *-ræden*, *-scipe*, *-ð*, *-ung*. They denote such multiple semantic groups of nouns as state, activity, doer of the action of both genders, object, masculine nouns, feminine nouns, rank, condition, order, diminutive suffix, person, descent, abstract notions, gerunds, existence. Moreover, the most frequently used suffixes among them appeared to be a dental suffix *-ð* comprising about a half of all the nominal suffixes in the poem, *-en/on* accounting for nearly a quarter of suffixation cases in the material under investigation and *-end* responsible for a tenth part of the considered examples. The rest of the suffixes are rather infrequent. We have also singled out 15 verbs in 26 word usages formed utilizing two suffixes: *-s*- and *-etta*. The former is used in the formation of approximately three quarters of such verbs, while the latter accounts for about a third of cases of verbal suffixation. In the result of a general comparative analysis, it has been noted that the most frequently used suffix under consideration appeared to be nominal dental suffix *-ð* which is responsible for a little less than a half of all the total number of nouns and verbs formed employing suffixation in Old English poem *Beowulf*.

Keywords: Old English, nominal derivational suffixes, verbal derivational suffixes, inventory, word-formation model, poem *Beowulf*.

Постановка проблеми. «Словотвір – це розділ мовознавства, який вивчає способи творення нових слів, служить для збереження і поповнення словникового складу мови, забезпечуючи процес номінації. Предметом вивчення словотвору є розгляд способів творення слів, класифікація похідних слів з урахуванням їхньої словотвірної структури та словотвірного значення, визначення продуктивності способів словотворення. Питання словотвору були й залишаються одними з актуальних у сучасному мовознавстві» [4, с. 18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зараз наука про словотвір широко послуговується результатами наукових пошуків із загальної

теорії словотвору, здійсненими на матеріалі як української (С.Ф. Бевзенко, К.Г. Городенська, Н.Ф. Клименко, М.Я. Плющ), так і англійської (В.В. Михайленко, М.М. Полужин, R. Alonso, M. Arista, R.V. Escarza, L. Fidalgo, I. Plag, J. Sanita, E. Vea та ін.) мов. Так, у нашій попередній статті фокус нашої уваги припав на аналіз лише ад'єктивних суфіксів у давньоанглійській поемі *Beowulf* [5], Р. Алонсо аналізував дистрибуцію афіксів давньоанглійських іменників [6], Дж. Аріста [8] аналізував формування прикметників того періоду, Л. Фідальго описав морфологічні та семантичні типи давньоанглійських прикметників [10].

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3758-5925>² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3862-5677>

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак у діахронічному аспекті структура давньоанглійських іменників та дієслів, утворених шляхом суфіксації, залишалась поза увагою науковців попри той факт, що давньоанглійські тексти безперервно знаходяться у фокусі їхнього аналізу (Л.Верба [14], Т.А. Расторгуєва [3], О. Крушина [1], О.В. Соловйова [5]).

Мета статті. Метою дослідження є встановлення структурних властивостей дериваційних суфіксів іменників та дієслів давньоанглійської мови, вибраних нами з поеми *Beowulf*.

Виклад основного матеріалу. На думку Т.В. Матвєєвої, “суфіксація – це один із способів творення слів за допомогою суфіксів, який зазвичай змінює лексичне значення основи і таким чином слова, які виникли в більшості випадків переходять в іншу частину мови” [2, с. 472].

Для визначення повного списку одиниць аналізу – суфіксів іменників у давньоанглійській мові проведемо їхню інвентаризацію, для чого візьмемо за основу дослідження Д. Кастовського (1992), Р. Квірка та Ч. Рена (1994), за якими Р.В. Ескарса наводить такий список суфіксів давньоанглійських іменників: -BORA (-bior, -bora), -DŌM (-dōm), -EL (-el, -eld, -ele, -elle, -il, -l, -la, -le, -ll, -lle, -ol), -ELS (-els, -ls), -EN (-en, -n), -END (-d, -en, -end, -ende, -iend, -liend, -nd), -ERE (-e, -er, -era, -ere, -igere, -lere, -lĕre, -re), -ESSE (-esse), -ESTRE (-estre, -istre, -stre, -ystre), -ETT (-et, -eta, -ett, -t, -tt), -FUL (-ful), -HĀD (-hād), -ICGE (-ecge, -icge, -ige), -IG (-ig), -INCEL (-incel), -ING (-ing, -unga, -inga), -NES (-enes, -es, -nes, -ness, -nis, -nys, -nyss, -s), -RĀDEN (-rāden), -SCIPE (-scipe, -scype), -SUM (-sum), -Ð (-ađ, -ð, -eđ, -ot, -ð, -oda, -t, -ð, -ða, -ðe, -ðu, -uđ), -UNG (-ng, -ung), -WIST (-wist) [9].

Вони позначають наступні групи іменників:

- *-dom* ‘стан, дія’ (*frēodōm* ‘freedom’);
- *-ele / -l / -ol*, дія, виконавець дії, об’єкт, інструментальні та локативні іменники (*fynde* ‘invention’);
- *-els*, віддієслівні іменники чоловічого роду (*rædels* ‘enigma’);
- *-en*, іменники жіночого роду (*gyden* ‘goddess’);
- *-end*, віддієслівні іменники на позначення виконавця дії (*belifend* ‘survivor’);
- *-ere*, іменники на позначення виконавця дії (*sādere* ‘sower’);
- *-estre*, іменники на позначення виконавця дії жіночого роду (*hleapestre* ‘female dancer’);
- *-et*, абстрактні та конкретні віддієслівні іменники (*bærnett* ‘burning’);
- *-had* ‘стан, ранг, порядок, умова, характер’ (*abbodhād* ‘abbatial rank’);
- *-incel*, зменшувальний суфікс (*cofincel* ‘little chamber’);
- *-ing* ‘походить від’ (*ædeling* ‘son of a noble, prince’);
- *-ling*, іменники на позначення особи (*cnæpling* ‘youth’);
- *-ness*, абстрактні іменники жіночого роду (*dēopnes* ‘depth’);
- *-ræden* ‘стан, дія, умова’ (*burhræden* ‘citizenship’);
- *-scipe* ‘стан, дія, факт, умови’ (*glædscipe* ‘gladness’);
- *-d / -t*, абстрактні іменники (*strengd* ‘strength’);
- *-ung / -ing*, віддієслівні іменники (*bliccettung* ‘glittering’);
- *-wist* ‘існування’ (*loswist* ‘deception’).

Т.А. Расторгуєва вважає, що суфікси не були продуктивним засобом творення дієслів. Вона виділяє наступні:

–s, наприклад, *clānsian*, дієслово, що походить від прикметника *clāne* (NE *clean*);

–*læc*, що утворював дієслова від прикметників та іменників, наприклад, *nēalæcan* “come near, approach” [3, с.145].

Д. Кастовський [11], Р. Квірк та Ч. Рен [13] додатково називають такий суфікс дієслів, як –*ettan*, який виконував функцію підсилення дії або вказував на її частотність, наприклад:

– *bedettan* ‘to bath, foment’ (< *bæd* ‘bath’);

– *sārettan* ‘to grieve, lament’ (< *sār* 2 ‘sore, sad, grievous’);

– *bliccettan* ‘to glitter, quiver’ (< *blican* ‘to glitter, shine’).

Отже, дослідниками виокремлено лише три суфікси дієслів (*-s, -læc та -ettan*), які вважаються ними малопродуктивними.

Розглянемо особливості суфіксації іменників та дієслів у поемі, що досліджується.

Проаналізувавши текст давньоанглійської поеми *Beowulf*, ми виявили в ньому 335 іменників у 578 слововживаннях, утворених за допомогою суфіксації. З 23 давньоанглійських суфіксів іменників, виділених вище, у творі використовуються наступні 15: *-bora, -dom, -el/ol, -els, -en/on, -end, -ere, -ful, -ig, -ing, -nes, -ræden, -scipe, -ð, -ung*. Решта суфіксів не знайшли свого застосування.

Наведемо приклади їхнього вживання:

– *-bora* (3 приклади): *mundbora* (protector), *rædbora* (counselor), *wægbora* (wave bearer);

mundbora

„1480 *Wes þu mundbora minum magobegnum, hondgesellum, gif mec hild nime*“ [13]. – “Be the firm protector of my thanes and handy companions, if battle should take me” [7].

– *-dom* (3 приклади): *cynedom* (kingdom), *wisdom* (wisdom);

cynedom

“*No ðu ær feasceafte findan meahton æt ðam ædelinge ðinge ðinga, 2375 þæt he Heardrede hlaforð wære oððe þone cynedom ciosan wolde*” [13]. – “Nor by this could the miserable prevail upon the noble man, with any means, to become the king over Heardred, or wish to choose to wield that kingly power” [7].

– *-el/ol* (34 приклади): *cumbol* (banner), *deofol* (devil), *sigel* (sun), *swegel* (sky);

sigel

“1965 *Woruldcandel scan, sigel sudan fus*“ [13]. – “The world-candle shone, the sun hurrying from the south” [7].

– *-els* (1 слововживання): *mercels* (mark, aim);

mercels

“...*miste mercelses ond his mæg ofscet, 2440 brodor oderne blodigan gare*” [19]. – “...his own brother, from the horned bow, missing his mark and shooting down his kinsman, brother to brother, with a bloody shaft” [13].

– *-en/on* (132 приклади): *lufen* (hope), *tacen* (token), *morgen* (morning);

morgen

“*Da wæs on morgen mine gefræge ymb þa gifhealle gudrinc monig*” [13]. – “Then in the morning, as I have heard, there were many grim fighters about the gift-hall” [18].

– *-end* (56 прикладів): *demend* (judge), *helmberend* (helm-bearer, helmet-wearer);

demend

„180 ... *metod hie ne cubon, dæda demend, ne wiston hie drihten god...*“ [13]. – “They knew not the Measurer, the **Deemer** of Deeds, nor did they know Lord God...” [7].

– *-ere* (14 прикладів): *sceawere* (explorer, spy);

eafera

“...*wene ic þæt he mid gode gyldan wille 1185 uncran eaferan, gif he þæt eal gemon ...*“ [13]. – “I expect that he wants to reward our **sons** with only good” [7].

– *-ful* (2 приклади): *medoful* (mead-cup), *seleful* (hall-cup);

medoful

“622 *oppæt sæl alamp þæt hio Beowulfe, beagbroden cwen mode gepungen, medoful ætber*” [13]. – “when the ring-laden queen brought the **mead-horn** to Beowulf, illustrious in spirit” [7].

– *-ig* (8 прикладів): *byrig* (burgh, city), *bysigu* (business, trouble);

bysigu

“2577 ...*þæt sio ecg gewac brun on bane, bat unswidor þonne his diodcyning þearfe hæfde, bysigum gebæded*” [13]. – “brown on the bony scales, biting more weakly than its wielder had need to do, oppressed with **troubles**” [7].

– *-ing* (35 прикладів): *brenting* (high ship), *cyning* (king), *gemeting* (meeting);

brenting

„2807 *ða ðe brentingas ofer floda genipu feorran drifað*” [13]. – “when the **ships** drive from afar out of the darkened flood” [7].

– *-nes* (2 приклади): *leafnes-word* (leave-word, password), *onlicnes* (likeness);

leafnes-word

245 “*ne ge leafnesword gudfremmendra gearwe ne wisson...*” [13]. – “...you all know nothing of the **leave-words** of our war-makers...” [7].

– *-ræden* (1 приклад): *worold-ræden* (the way of the world);

worold-ræden

“1142 *Swa he ne forwyrnde woroldrædenne*” [13]. – “And so he did not shun the **worldly custom**” [7].

– *-scipe* (7 прикладів): *feondscipe* (fiendship), *gescipe* (fate);

gescipe

“*Gewat ða byrnende gebogen scriðan, 2570 to gescipe scyndan*” [13]. – “Then it turned, burning, slithering forward, coiled up, rushing toward its **destiny**” [7].

– *-ð* (276 прикладів): *dēað* (death), *eald-gesīð* (old comrade), *eorðe* (earth), *faroð* (stream, flood);

faroð

“*Ða mec sæ oppær, 580 flod æfter faroðe on Finna land, wadu weallendu*” [13]. – “Then the sea carried me, the **flood** according to the tides onto Finnish territory, the welling waves” [7].

– *-ung* (4 приклади): *hring-weorðung* (ring-adornment), *wīg-weorðung* (idol-worship).

hring-weorðung

“3017 *ne mægð scyne habban on healse hringweorðunge*” [13]. – “nor the radiant maiden bear them about her neck, in **ringed ornaments**” [7].

Продемонструємо частоту вживання суфіксів д.-а. іменників з досліджуваної поеми на рисунку 1.

З рисунку 1 видно, що майже половину всіх іменникових суфіксів у поемі *Beowulf* складає суфікс *-ð* (48%), близько чверті становить суфікс *-en/on* (23%), наступним досить частотним суфіксом іменників виявився *-end* (10%), решта суфіксів зустрічаються дуже рідко (0–2%).

Отже, найчастотнішим суфіксом іменників виявився *-ð*.

Перейдемо до розгляду дієслів, утворених шляхом суфіксації, в досліджуваній поемі.

Проаналізувавши текст д.-а. поеми *Beowulf*, ми виявили в ньому 15 дієслів у 26 слововживаннях, утворених за допомогою суфіксації (див. дод. В.1). З 3 д.-а. суфіксів дієслів у творі використовуються наступні 2: *-s* та *-etta*.

– *-s* (18 прикладів): *egsian* (cause terror), *healsian* (entreat), *swynsian*, *hlynsian* (resound);

hlynsian

“770 *Reced hlynsode*” [13]. – “The building echoed” [7].

– *-ettan* (8 прикладів): *lettan* (let), *onettan* (hasten).

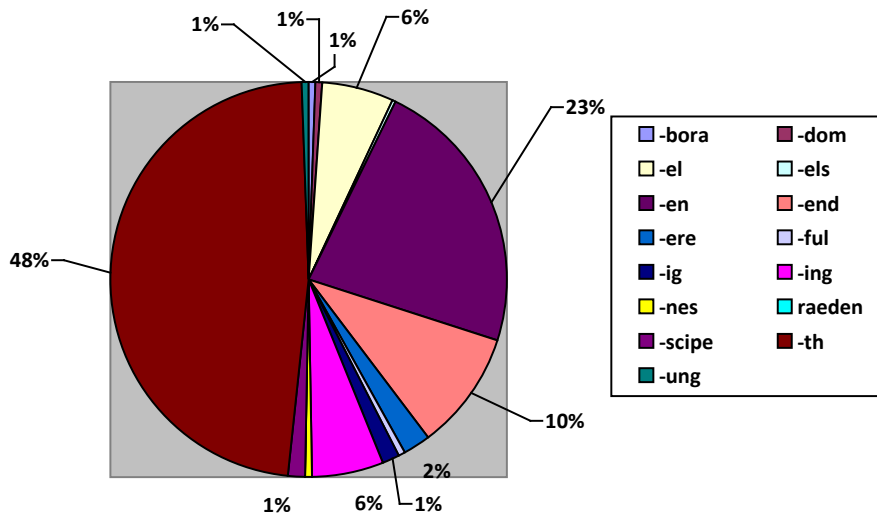

Рис. 1. Частотність вживання іменникових суфіксів у поемі *Beowulf*

Джерело: розроблено авторами

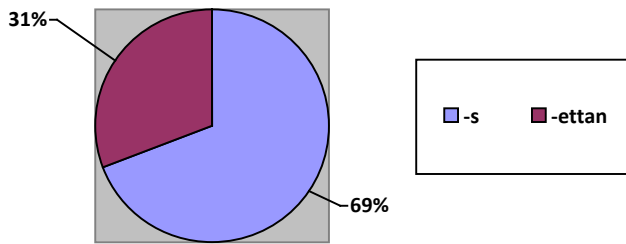

Рис. 2. Частотність вживання дієслівних суфіксів у поемі *Beowulf*

Джерело: розроблено авторами

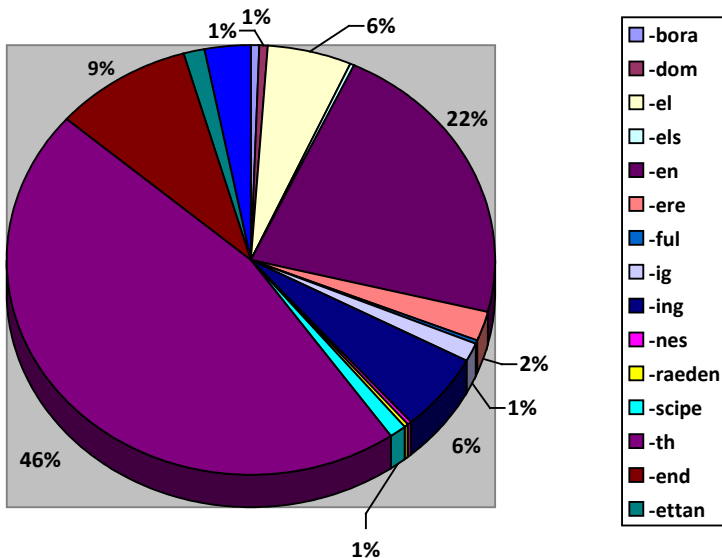

Рис. 3. Порівняльний аналіз частоти вживання суфіксів іменників та дієслів у поемі *Beowulf*

Джерело: розроблено авторами

hwettan

“Site nu to symle ond onsæl meoto, 490 sigehred secgum, swa þin sefa hwette” [13]. – “Sit now at my feasting and unseal your moderate mind, your joyful victories for men, just as your heart urges you” [7].

Зобразимо ці дані графічно (рис. 2).

З рисунку 2 ясно видно, що левову частку дієслівних суфіксів виражено суфіксом -s (69%), решта (третина) суфіксів представлена суфіксом -ettan (31%).

У підсумку, суфікс -s є найхарактернішим для дієслів досліджуваної поеми.

Порівняємо частотність вживання досліджуваних суфіксів, для чого створимо порівняльний рисунок 3.

Бачимо, що безперечним лідером у вживанні залишається дентальний суфікс -ð, за допомогою якого формується трохи менше половини (46%) досліджених давньоанглійських слів – іменників та дієслів, утворених шляхом суфіксації.

Висновки і пропозиції. Провівши аналіз давньоанглійських суфіксів іменників та дієслів у поемі *Beowulf*, можемо стверджувати, що для перших у кількісному відношенні найчастотнішим виявилися суфікси -ð (48%) та -en/on (23%). Серед дієслівних суфіксів переважає -s, за допомогою якого утворено майже три чверті усіх досліджених дієслів, утворених суфіксальним способом.

Перспективами подальших досліджень може стати вивчення суфіксації іменників та дієслів у давньоанглійській мові на основі інших джерел, компаративне дослідження іменникової та дієслівної суфіксації у давньоанглійській та сучасній англійській мовах, а також інших способів словотвору, як в синхронії, так і в діахронії.

Список літератури:

1. Крупина Е.А. Словари к древнеанглийской поэме «Беовульф», становление и современное состояние : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Иваново, 2018. 200 с.
2. Матвеева Т.В. Полный словарь лингвистических терминов. Ростов на Дону : Феникс, 2010. 562 с.
3. Расторгуева Т.А. История английского языка : учебник. Москва : Астрель, АСТ, 2003. 348 с.
4. Рибачківська Л. Є. Словотвірні гнізда з вершинами-онімами в українській та англійській мовах: контрастивний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 порівняльно-історичне і типологічне мовознавство. Київ, 2017. 284 с.
5. Соловійова О.В., Татарчук К.Г. Аналіз адективних суфіксів у давньоанглійській поемі *Beowulf*. *Молодий вчений*. 2020. № 7(83). С. 175–178.
6. Alonso R. Affix Combination in Old English Noun Formation: Distribution And Constraints. Universidad de La Rioja: Servicio de Publicaciones. 2011. 278 p.
7. Anglo-Saxon Narrative Poetry Project. URL: <https://anglosaxonpoetry.camden.rutgers.edu>
8. Arista J. Adjective Formation and Lexical layers in Old English. *English Studies*. Universidad de La Rioja: Servicio de Publicaciones. 2011. P. 323–344.
9. Escarza R.V. Old English nominal affixation: A structural-functional analysis. *Nordic Journal of English Studies*. Vol. 15. No 1 (2016). S. 101–118.
10. Fidalgo L. Morphological and Semantic Types of Lost Old English Adjectives. *Universidad de La Rioja: a Journal of English and American studies*. 2013. P. 81–102.
11. Kastovsky D. Semantics and vocabulary. *The Cambridge History of the English Language I: The Beginnings to 1066*. / Ed. R. Hogg. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 126 p.
12. Quirk R., Wrenn C.L. An Old English Grammar. London: Methuen Co.Ltd., 1976. 166 p.
13. The Complete Corpus of Anglo-Saxon Poetry. URL: <https://www.sacred-texts.com/neu/ascp/index.htm>
14. Verba L. History of the English Language. Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. 304 с.

References:

1. Krupinina E.A. (2018) *Slovari k drevneangliyskoy poeme Beowulf: stanovlenie I sovremennoe sostoyanie* [Glossaries to the Old English poem Beowulf: genesis and present state] (PhD Thesis), Ivanovo.
2. Matveeva T.V. (2010) *Polniy slovar lingvisticheskikh terminov* [A Complete Dictionary of Linguistic Terms]. Rostov na Donu: Feniks. (in Russian)
3. Rastorgueva T.A. (2003) *Istoriya angliyskogo yazika* [History of English]: textbook. Moscow: Artrel, AST. (in Russian)

4. Rubachkivska L.Ye. (2017) Slovtvirni hnizda z vershynamy v ukrainskii ta anhliiskii movakh [Word-formation clusters with onyms tops in Ukrainian and English] (PhD Thesis), Kyiv.
5. Soloviova O.V., Tatarchuk K.G. (2020) Analiz adiektivnykh sufiksiv u davnioanhliiskii poemi Beowulf (Analysis of Adjectival Suffixes in the Old English poem Beowulf). *Molodyi vchenyi*, no. 7(83), pp. 175–178.
6. Alonso R. (2011) Affix Combination in Old English Noun Formation: Distribution And Constraints. Universidad de La Rioja: Servicio de Publicaciones, 278 p.
7. Anglo-Saxon Narrative Poetry Project. Available at: <https://anglosaxonpoetry.camden.rutgers.edu>
8. Arista J. (2011) Adjective Formation and Lexical layers in Old English. *English Studies*. Universidad de La Rioja: Servicio de Publicaciones, pp. 323–344.
9. Escarza R.V. (2016) Old English nominal affixation: A structural-functional analysis. *Nordic Journal of English Studies*, vol. 15, no. 1, pp. 101–118.
10. Fidalgo L. (2013) Morphological and Semantic Types of Lost Old English Adjectives. *Universidad de La Rioja: a Journal of English and American studies*, pp. 81–102.
11. Kastovsky D. (1992) Semantics and vocabulary. *The Cambridge History of the English Language I: The Beginnings to 1066* / Ed. R. Hogg. Cambridge: Cambridge University Press, 126 p.
12. Quirk R., Wrenn C.L. (1976) An Old English Grammar. London: Methuen Co.Ltd., 166 p.
13. The Complete Corpus of Anglo-Saxon Poetry. Available at: <https://www.sacred-texts.com/neu/ascp/index.htm>
14. Verba L. (2004) History of the English Language. Vinnytsia: Nova Knuha.